

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.5.38>

КРИВОВ'ЯЗ Е.С.

**ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛІЦЕНЗІЙНО-ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ****TO THE CHARACTERISTICS OF LICENSING AND PERMITTING ACTIVITIES
IN THE OIL AND GAS INDUSTRY OF UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що нафтогазовий комплекс не лише забезпечує енергетичні потреби України, але й впливає на її економічний розвиток, політичну стабільність та міжнародне партнерство. Його ефективне управління та модернізація є критично важливими для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності України в сучасному світі. В процесі державного регулювання нафтогазової галузі застосовуються різні адміністративно-правові методи впливу, серед яких варто виділити видання ліцензій та дозволів. За допомогою них досягається ефективне нормування і стандартизація багатьох процесів та різновидів діяльності здійснюваних в зазначеному секторі національної економіки. При цьому ліцензійно-дозвільна діяльність має складний зміст, спеціальний порядок та суб'єктів провадження, що суттєво відрізняє її від інших адміністративно-правових методів державного регулювання. Мета статті полягає у тому, щоб надати характеристику ліцензійно-дозвільної діяльності у нафтогазовій галузі України. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства констатовано, що ліцензійно-дозвільна діяльність в нафтогазовій галузі України є ефективним адміністративно-правовим методом державного регулювання у цій сфері. Аргументовано, що ліцензійно-дозвільна діяльність – це комплексний метод, який дозволяє забезпечити законність функціонування нафтогазової галузі, а також контролювати дотримання в межах неї фізичними та юридичними особами вимог, стандартів та правил. Визначено, що ліцензійно-дозвільна діяльність в нафтогазовій галузі України є ефективним адміністративно-правовим методом державного регулювання, що обумовлено такими чинниками: 1) видання ліцензій та дозволів сприяє диференціації фізичних та юридичних осіб, які допускаються до користування нафтогазовими надрами та здійснення в даній сфері відповідних видів діяльності. Ліцензійно-дозвільна документація надається виключно тим особам, які повністю виконали вимоги законодавства, чим гарантують правомірність своїх цілей та подальших дій; 2) ліцензії та дозволи – це не тільки контроль в моменті допуску до користування надрами або здійснення господарювання. Отримання цих документів зобов'язує фізичних та юридичних осіб дотримуватись встановлених законодавством норм і стандартів протягом всього процесу діяльності. Порушення цього правила веде до припинення дії ліцензійно-дозвільних документів; 3) ліцензії та дозволи сприяють розвитку діяльності фізичних та юридичних осіб в нафтогазовій галузі, яка корегується відповідно до встановлених нормативно-правовими актами організаційних, кадрових, технічних та інших вимог.

Ключові слова: державне регулювання, нафтогазова галузь, ліцензії, дозволи, ліцензійна діяльність, дозвільна система.

The relevance of the article lies in the fact that the oil and gas complex not only provides the energy needs of Ukraine, but also affects its economic development, political stability and international partnership. Its effective management and modernization are critically important for ensuring the stability and competitiveness of Ukraine in the modern world. In the process of state regulation of the oil and gas industry, various administrative and legal methods of influence are used, among which it is worth highlighting the issuance of licenses

and permits. With their help, effective regulation and standardization of many processes and types of activities carried out in the specified sector of the national economy is achieved. At the same time, licensing and permitting activities have a complex content, a special procedure and subjects of production, which significantly distinguishes it from other administrative and legal methods of state regulation. The purpose of the article is to provide a characteristic of licensing and permitting activities in the oil and gas industry of Ukraine. The article, based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of current legislation, states that licensing and permitting activities in the oil and gas industry of Ukraine are an effective administrative and legal method of state regulation in this area. It is argued that licensing and permitting activities are a comprehensive method that allows ensuring the legality of the functioning of the oil and gas industry, as well as controlling compliance by individuals and legal entities with requirements, standards and rules within it. It is determined that licensing and permitting activities in the oil and gas industry of Ukraine are an effective administrative and legal method of state regulation, which is due to the following factors: 1) the issuance of licenses and permits contributes to the differentiation of individuals and legal entities that are allowed to use oil and gas subsoil and carry out relevant activities in this area. Licensing and permitting documentation is provided exclusively to those persons who have fully complied with the requirements of the law, thereby guaranteeing the legality of their goals and further actions; 2) licenses and permits are not only control at the time of admission to the use of subsoil or the conduct of business. Obtaining these documents obliges individuals and legal entities to comply with the norms and standards established by law throughout the entire process of activity. Violation of this rule leads to the termination of the validity of licensing and permitting documents; 3) licenses and permits contribute to the development of the activities of individuals and legal entities in the oil and gas industry, which is adjusted in accordance with the organizational, personnel, technical and other requirements established by regulatory legal acts.

Key words: *state regulation, oil and gas industry, licenses, permits, licensing activities, permit system.*

Актуальність теми. Нафтогазовий комплекс не лише забезпечує енергетичні потреби України, але й впливає на її економічний розвиток, політичну стабільність та міжнародне партнерство. Його ефективне управління та модернізація є критично важливими для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності України в сучасному світі. В процесі державного регулювання нафтогазової галузі застосовуються різні адміністративно-правові методи впливу, серед яких варто виділити видання ліцензій та дозволів. За допомогою них досягається ефективне нормування і стандартизація багатьох процесів та різновидів діяльності здійснюваних в зазначеному секторі національної економіки. При цьому ліцензійно-дозвільна діяльність має складний зміст, спеціальний порядок та суб'єктів провадження, що суттєво відрізняє її від інших адміністративно-правових методів державного регулювання.

Стан дослідження проблеми. Різноманітні правові, організаційно-управлінські та інші аспекти механізму державного регулювання нафтогазової галузі України були предметом наукових досліджень: Я. Г. Вороніна, С. П. Кисіль, О. М. Коваленко, А. П. Купіна, Ю. О. Левченко, Д. М. Овсянко, Ю. А. Слюсаренко та багатьох інших вчених. Втім, попри значний науковий доробок, в сфері державного регулювання нафтогазової галузі України все ще залишається велика кількість проблем, які не знайшли належного наукового опрацювання, зокрема, це стосується особливостей проведення ліцензійно-дозвільної діяльності, як методу публічного регулювання зазначеного сектору національної економіки.

Саме тому мета статті полягає у тому, щоб надати характеристику ліцензійно-дозвільної діяльності у нафтогазовій галузі України.

Виклад основного матеріалу. Згідно до Академічного тлумачного словника за редакцією І. К. Білодіда термін «дозвіл» – це згода, що дає право на здійснення чого-небудь; документ, який посвідчує таке право. В свою чергу, слово «ліцензія» розтлумачено, як дозвіл, що надається державними органами на право торговельного, іншого обміну між країнами; дозвіл на право використання чого-небудь [1]. З етимологічної точки зору, дозвіл та ліцензія – це близькі за змістом види документів, які посвідчують право займатись чимось. При цьому, ліцензія визначається, як різновид дозволу, проте не уточнено в чому саме його специфіка. Певну ясність у даному питанні надає законодавство.

Так, Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» визначає, що дозвільна система – сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру, переоформленням, припиненням дії документів дозвільного характеру. Документ дозвільного характеру згідно Закону – це дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ в електронному вигляді (запис про наявність дозволу, висновку, рішення, погодження, свідоцтва, іншого документа в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань), який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності. Об'єктами, на які видається документ дозвільного характеру є природні ресурси, земельна ділянка, ґрунтовий покрив земельних ділянок, споруда, будівля, приміщення, устаткування, обладнання та механізми, що вводяться в експлуатацію або проєктуються, окрема операція, господарська діяльність певного виду, робота та послуга, а також документи, які використовуються суб'єктом господарювання у процесі проходження погоджувальної (дозвільної) процедури (проєктна документація на будівництво об'єктів, землевпорядна документація, містобудівна документація, гірничий відвід) [2].

В свою чергу, ліцензія згідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», – це право суб'єкта господарювання на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Процес ліцензування визначено, як засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища [3].

З огляду на вищевикладене ми дійшли наступних висновків: 1) дозволи і ліцензії – це різновиди спеціальних документів, які видаються в установленому законодавством порядку державними органами на запит фізичних, юридичних осіб з метою посвідчення їх права на здійснення якогось типу діяльності або користування якимось об'єктом; 2) відповідно до чинного законодавства дозволи мають більш широкий зміст та сферу застосування, в той час як ліцензії – це різновид дозволу безпосередньо на право зайняття господарською діяльністю; 3) дозволи та ліцензії мають місце виключно у випадках чітко встановлених законодавством України; 4) дозвільні та ліцензійні документи видаються в рамках спеціальної, адміністративно-процедурної діяльності. Відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» адміністративна процедура – це визначений законом порядок розгляду та вирішення справи – справа, що стосується публічно-правових відносин щодо забезпечення реалізації права, свободи чи законного інтересу особи та/або виконання нею визначених законом обов'язків, захисту її права, свободи чи законного інтересу, розгляд якої здійснюється адміністративним органом; 5) ліцензійно-дозвільна діяльність окрім процедур видання посвідчувальних документів включає в себе контроль за дотриманням відповідними фізичними та юридичними особами ліцензійних та дозвільних умов [4].

Таким чином, ліцензійно-дозвільна діяльність у нафтогазовій галузі України – це визначена та упорядкована законодавством процедурна діяльність уповноважених органів державної влади, що спрямована на оформлення, надання дозвільних та ліцензійних документів, які посвідчують право фізичних та юридичних осіб на здійснення господарської діяльності, окремих дій та операцій в нафтогазовому секторі, а також контроль за дотриманням такими фізичними та юридичними особами ліцензійно-дозвільних умов.

Далі з метою більш детального встановлення специфіки ліцензійно-дозвільної діяльності у нафтогазовій галузі України звернемось до її конкретних прикладів. Ключове значення для фізичних та юридичних осіб, які мають на меті провадити певні операції в межах вказаної сфери є отримання, згідно до Закону України «Про нафту і газ» спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами.

Надра, як власність Українського народу не можуть належати будь-якій іншій фізичній чи юридичній особі. Користування нафтогазоносними надрами, пошук і розвідка родовищ нафти і газу, їх експлуатація, спорудження та експлуатація підземних сховищ для зберігання нафти і газу здійснюються лише за наявності спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами, що надаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, на умовах, визначених

чинним законодавством. Згідно статті 12 Закону України «Про нафту і газ» на користування нафтогазоносними надрами надаються такі види спеціальних дозволів: 1) на геологічне вивчення нафтогазоносних надр, у тому числі дослідно-промислово розробку родовищ з подальшим видобуванням нафти і газу (промисловою розробкою родовищ); 2) на видобування нафти і газу (промислово розробку родовищ); 3) на будівництво та експлуатацію підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі підземних сховищ нафти чи газу та споруд для захоронення відходів виробництва нафтогазової галузі і супутніх вод. Без отримання спеціального дозволу здійснюється видобування не придатних для побутового використання мінералізованих підземних вод для потреб нафтогазової галузі та захоронення супутніх і стічних вод у нафтогазоносних пластах та пластах, насичених мінералізованими водами, що не придатні для господарського і побутового використання, в межах цієї ділянки. Придатність мінералізованих підземних вод для побутового та господарського використання встановлюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів [5].

Порядок надання дозволу на користування нафтогазоносними надрами регламентовано положеннями Кодексу України про надра. Відповідно до них основним органом, який проводить відповідні дозвільні процедури є Держгеонадра. При цьому, останні відбуваються за двома різними моделями: по-перше, за результатами аукціону (електронних торгів); по-друге, без проведення аукціону (електронних торгів) [6].

В свою чергу, ліцензування спрямовано на регулювання провадження безпосередньо господарської діяльності в нафтогазовій галузі. На сьогоднішній день існує декілька основних випадків видання ліцензій, наприклад, на провадження господарської діяльності на ринку природного газу. Відповідно до Постанови НКРЕКП від 16.02.2017 № 201 ліцензування підлягає діяльність із транспортування природного газу, зберігання (закачування, відбору) природного газу, розподілу природного газу, постачання природного газу [7].

В аспекті видобування нафти, ліцензування потребує господарська діяльність з транспортування даної корисної копалини та нафтопродуктів магістральним трубопроводом. Порядок отримання ліцензійної документації регламентовано Постановою НКРЕКП від 06.02.2017 № 202. Документ встановлює, що здобувач ліцензії, який має намір провадити ліцензовану діяльність, подає до НКРЕКП заяву та додаткову документацію, зокрема копії документів, що підтверджують наявність у власності або користуванні (у тому числі на праві господарського відання, управління на підставі договору управління активами (майна), укладеного з Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) здобувача ліцензії магістрального трубопроводу для транспортування нафти, нафтопродуктів та інші. Згідно до постанови, при провадженні господарської діяльності з транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом суб'єкт господарювання повинен дотримуватись наступних вимог: 1) провадити ліцензовану діяльність лише за допомогою засобів та за місцем провадження господарської діяльності ліцензіата, зазначених у документах, що додаються до заяви про отримання ліцензії (з урахуванням змін до документів, поданих ліцензіатом до НКРЕКП); 2) у разі планового (у зв'язку з консервацією або переведенням у режим утримання в безпечному стані трубопроводів або їх ділянок, відсутністю обсягів нафти, нафтопродуктів, запланованих до транспортування) або позапланового припинення ліцензованої діяльності (у зв'язку з неможливістю використання матеріально-технічної бази, забезпечення транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом, виникненням форс-мажорних обставин тощо) за певними місцями провадження ліцензіат зобов'язаний повідомити сторону, з якою укладено договір на транспортування нафти, нафтопродуктів, у встановлений договором строк про дату і причини припинення ліцензованої діяльності із визначенням приблизної дати відновлення її провадження; 3) вести окремий бухгалтерський облік за кожним видом діяльності, що підлягає ліцензуванню; 4) провадити ліцензовану діяльність за умови наявності у ліцензіата у власності або користуванні (у тому числі на праві господарського відання, управління на підставі договору управління активами (майна), укладеного з Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) магістрального трубопроводу для транспортування нафти, нафтопродуктів, розташованого у місці провадження діяльності; 5) здійснювати консервацію або переведення з режиму транспортування в режим утримання в безпечному стані трубопроводів чи їх об'єктів, що з тих чи інших причин не функціонують більше одного року, із забезпеченням постійного технічного нагляду за станом трубопроводів з метою підтримки їх експлуатаційної придатності та інших [8].

Висновки. У підсумку варто констатувати: ліцензійно-дозвільна діяльність в нафтогазовій галузі України є ефективним адміністративно-правовим методом державного регулювання, що обумовлено такими чинниками: 1) видання ліцензій та дозволів сприяє диференціації фізичних та юридичних осіб, які допускаються до користування нафтогазовими надрами та здійснення в даній сфері відповідних видів діяльності. Ліцензійно-дозвільна документація надається виключно тим особам, які повністю виконали вимоги законодавства, чим гарантують правомірність своїх цілей та подальших дій; 2) ліцензії та дозволи – це не тільки контроль в моменті допуску до користування надрами або здійснення господарювання. Отримання цих документів зобов'язує фізичних та юридичних осіб дотримуватись встановлених законодавством норм і стандартів протягом всього процесу діяльності. Порушення цього правила веде до припинення дії ліцензійно-дозвільних документів; 3) ліцензії та дозволи сприяють розвитку діяльності фізичних та юридичних осіб в нафтогазовій галузі, яка корегується відповідно до встановлених нормативно-правовими актами організаційних, кадрових, технічних та інших вимог.

Отже, ліцензійно-дозвільна діяльність – це комплексний метод, який дозволяє забезпечити законність функціонування нафтогазової галузі, а також контролювати дотримання в межах неї фізичними та юридичними особами вимог, стандартів та правил.

Список використаних джерел:

1. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. Стор. 533.
2. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: закон від 06.09.2005 № 2806-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 48. Ст. 483.
3. Про ліцензування видів господарської діяльності: закон від 02.03.2015 № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 158.
4. Про адміністративну процедуру: закон від 17.02.2022 №2073-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 15. ст. 50.
5. Про нафту і газ: закон від 12.07.2001 № 2665-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 50. Ст. 262.
6. Кодекс України про надра: від 27.07.1994 № 132/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 36. Ст. 340.
7. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності на ринку природного газу: постанова, умови від 16.02.2017 № 201. Офіційний вісник України. 2017. № 36. Ст. 1160.
8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом: постанова від 16.02.2017 № 202. Урядовий кур'єр. 16.06.2017. № 110.